

Kerekasztal-beszélgetés

A SZOMSZÉDOS SZOCIALISTA ORSZÁGOK MAI IRODALMÁNAK JELENLÉTE A MAGYAR KULTURÁLIS ÉLETBEN

Elnökölt: Köpeczi Béla akadémikus.

Felkért hozzászólók voltak: *Domokos János*, az Európa Könyvkiadó igazgatója, *E. Fehér Pál*, a Népszabadság kulturális rovatának vezetője, *Lator László* költő, az Európa Könyvkiadó főszerkesztője, *Tóth Gyula*, az Állami Gorkij Könyvtár igazgatója és *Vörös László*, a Tiszatáj főszerkesztője.

DOMOKOS JÁNOS a történelmi okokból eredő adósságok felszámolásának fontosságáról beszélt. A törlesztés fokozott buzgalommal megindult már a felszabadulás után s különösen nagy lendületet vett az utóbbi egy-másfél évtizedben. A szomszéd országok irodalma természetszerűleg nem egyenlő súllyal van jelen például az Európa Kiadó termésében sem. A válogatás fontos szempontja: milyen helyet foglal el az alkotó, illetve a mű az otthoni érték-hierarchiában. S minthogy a kiadó nem csupán az ukrán, hanem a szovjet, vagy nem csupán a szlovén, hanem a jugoszláv irodalomra figyel, megtörténhet, hogy a közvetlen szomszédok olykor kisebb számban vannak jelen. Gondolnunk kell azonban az olvasóra (vásárlóra), aki jó szovjet, csehszlovák vagy jugoszláv művet akar kezébe venni. Hazánkban egyébként éppen a konferencián tárgyalt irodalmak élveznek kivételezett helyzetet. Nincs még egy nyelv a világon, amelyen például annyi román mű jelent volna meg, mint magyarul. Ehhez számításba kell vennünk természetesen, hogy a szomszédos szocialista országokban is működnek magyar nyelvű kiadók. Így Romániában a *Kriterion*. Említsük meg a jellemző számot: 1965 óta 180 román szépirodalmi mű jelent meg magyarul, ebből hazánkban mintegy 70, de a másutt megjelent művekből is vett át kereskedelmünk és könyvhálózatunk. (Egyébként az említett Kriterionnal igen termékeny a kapcsolatunk, hasznos az együttműködés a pozsonyi Madách Könyvkiadóval is, nehezebb viszont az újvidéki Forummal.)

Nem utolsósorban a jó együttműködés, a közös kiadások is segítenek abban, hogy a magyar könyvkiadás és könyvterjesztés ezeket az irodalmakat jóval a hasonló súlyú irodalmak magyarországi jelenléte fölé emeli.

E. FEHÉR PÁL a szomszéd szocialista országok magyarországi kritikai számontartásával foglalkozott hozzászólásában. Megállapította, hogy gyakran jelentős alkotásokról sem jelenik meg nálunk érdemi kritika vagy tartalmas tájékoztatás. Olykor nem is csak a közönség tájékoztatása marad el, de nem kap hírt fontos művek megjelenéséről az irodalmi köztudat sem. Bár az utóbbi évtizedben mennyiségi és minőségi változás is történt. Sokat tesz — és ez természetes — a szomszédos országokban megjelenő magyar nyelvű irodalmi folyóiratok, lapok többsége, de örvéndetesen vállalja ezt a munkát nem egy itthoni folyóiratunk is, így például a *Tiszatáj*.

Amikor a hiányosságokról beszélünk, nem feledkezhetünk meg arról, hogy a szomszédos szocialista országok irodalmával foglalkozó kritika igen fiatal ága a műfajnak, éppen ezért nem tudja képviselni azt a publicisztikai erőt, amely bekapcsolhatná a hazai irodalomba, gondolkodásba ezeket a műveket. Mindenképp szükség lenne mennyiségi, de még inkább minőségi előrelépésre.

LATOR LÁSZLÓ előljáróban elmondta, hogy világirodalmi képünk megváltozott, az egykori fehér foltok úgyszólván eltűntek, mára a szomszédos országok irodalma kiváltságos helyzetbe került. A válogatás és fordítás szempontjai közül ő is hivatkozott a nemzeti értékrendre, s emlegette a fordítás egyéb gondjait is. Figyelnünk kell például arra, hogy egy mű más nyelvi-társadalmi-politikai környezetbe kerülve

egészen más hangzású lehet, mint eredeti közegében. Emlékeztetett a magyar fordításirodalom nemes hagyományaira, majd megemlítette, hogy a fiatalabb költők, írók érdeklődése halványabb más népek lírája, prózája iránt, mint a régieké. Nincs meg bennük, sajnos, valamikori nagyjaink szakmai tudása, biztonsága sem. Fordítani is tanulni kell, erre emlékeztette az utóbbi időben mégis gyakrabban jelentkező fiatalokat.

TÓTH GYULA hozzászólásában örömmel állapította meg, hogy hazánkban kialakult a nemzetiségi könyvtári hálózat. Így az itt élő szlovák, román, délszláv olvasók hozzájuthatnak nemzeti irodalmuk klasszikus alkotásaihoz, de a legújabb művekhez is. Mennyiségileg azonban jóval számottevőbb ennél a műfordított irodalomként való jelenlét: nyolc-tízezerre becsülhető azoknak a könyvtárainknak a száma, amelyekben a szomszédos szocialista országok irodalmának magyarra fordított művei kisebb-nagyobb számban megtalálhatók. Sajnos, olvasásszociológiai vizsgálatokat eddig még nem végeztek az ide tartozó könyvek olvasottságáról, így erről legfeljebb impresszióink lehetnek.

VÖRÖS LÁSZLÓ felszólalásában megállapította, hogy folyóirataink nagyjából a hatvanas évek közepétől kezdve foglalkoznak rendszeresen a szomszédos szocialista országok mai irodalmának közlésével, tendenciáinak, főbb jellegzetességeinek bemutatásával. Ez a folyamat a hetvenes években — bizonyos egyenetlenségekkel ugyan — összességét tekintve még jobban kiteljesedett. Vannak folyóirataink, amelyek az elmúlt évtizedben mindvégig egyformán s nagyon intenzíven végezték ezt a munkát (Alföld, Jelenkor, Kritika, Tiszatáj). Néhány lapban a hetvenes évek második felében erősödött föl ez a tendencia és mutatkozik tartósnak. (Mozgó Világ, Napjaink). Örvendetes, hogy a hetvenes években újonnan indult vagy antológiából folyóirattá átalakult lapok túlnyomó többsége szintén nagy részt vállalt ebből a végeznivalóból (Életünk, Kincskereső, Szovjet Irodalom, Új Aurora, Új Forrás). Kár, hogy néhány tekintélyes központi folyóiratunknál a téma némi visszább szorulása figyelhető meg (Kortárs, Új Írás), s talán a Nagyvilág is adhatna valamivel több helyet a számára.

Összességében tehát kedvező a kép, de mégsem problémamentes, mert az említett kiteljesedésnek döntően folyóirat-struktúránk általános bővülése az oka, nem annyira a szerves belső fejlődés. Persze a másik oldalon nem szabad a túlméretezettség hibájába sem esni, mert a minőségre, a valódi értékekre való figyelés — akárcsak a könyvkiadásban — a folyóirat-közléseknél is alapelv. A színvonalengedmény ezen a területen különösen káros hatású lenne.

A folyóiratok és egyéb fórumok, intézmények dicsérendő erőfeszítései ellenére sok még nagyon a tennivaló. Távolról sem mondható el, hogy a szomszédos szocialista országok irodalmának ismerete általános műveltségünk szerves részévé vált. Nem is várható, hogy történetileg régtől alakult beidegződések és művelődési irányok gyorsan módosuljanak. Nagyon kitaró és összehangolt munkálkodásra van tehát továbbra is szükség.

A vitában felszólalt még *Katona Béla*, aki a nyíregyházi tanárképző főiskolán szerzett tapasztalatai alapján állapította meg, hogy iskolai tananyagainkban is kevés hely jut a szomszéd népek irodalmának. *Kanyó Zoltán*, a JATE összehasonlító irodalomtudományi tanszékének erőfeszítéseiről szólt, *Bába Iván* pedig a Magyar Rádió ide illő műsorainak gazdagodásáról számolt be. *Szapannos Balázs* az emlegetett művek hazai fogadtatásáról beszélt, ő is emlékeztetett a kiadói és szerkesztői munka egyik legfőbb szempontjára: az esztétikai érték tisztelésére, az igényességre.

A vitát és a konferencia tanulságait Köpeczi Béla akadémikus foglalta össze, külön köszönetet mondott a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat Csongrád megyei Szervezetének a hibátlan szervezésért.